

WILLIAM SHAKESPEARE

OTELAS

WILLIAM SHAKESPEARE

OTELAS

Penkių veiksmų tragedija

Iš anglų kalbos vertė
ALEKSYS CHURGINAS

OBUOLYS

Susimąstęs Otelas prie miegančios Dezdemonos.
Iliustracija iš 1893 m. Niujorke išleisto W. Shakespeare'o raštų rinkinio.

OTELAS

Tragedija buvo pirmą kartą suvaidinta 1604 m. Kadangi tais laikais teatrai parašytą veikalą paprastai statydavo scenoje neatidėliodami, tai 1604 metus galima laikyti ir „Otelo“ parašymo data. Pirmą kartą tragedija išspausdinta tik 1622 m.

„Otelo“ siužeto šaltinis – novelė iš rinkinio „Hekatomiti“ („Šimtas pasakojimų“), kurį 1565 m. išleido italų Renesanso rašytojas Džovanis Batista (Džambastista) Džiraldis, labiau žinomas Čintijo vardu. Džiraldis Čintijas savo rinkinį sudarė aiškiai sekdamas Bokačo „Dekameronu“: rinkinio veikėjai, bėgdami nuo Romoje siautėjančio maro, plaukia į Prancūziją ir kasdien kiekvienas pasakoja po „novelę“; kaip ir „Dekamerone“, susidaro šimtas pasakojimų. Istorija, kuri patraukė Šekspyrą, – septintoji trečios dekadros novelė.

1583 m. Čintijo novelės pasirodė išverstos į prancūzų kalbą. Anglų kalba rinkinys Šekspyro laikais dar nebuvo išleistas. Bet dauguma tyrinėtojų mano, kad mauro ir jo žmonos istoriją kas nors labai tiksliai Šekspyrui atpasakojo, o Venecijos gyvenimo smulkmenas, kurių Čintijo novelėje nėra, Šekspyras sužinojęs iš kokio nors keliautojo. Be to, galėjo tuo metu būti Čintijo novelių angliško vertimo rankraštis, kurį Šekspyras buvo skaitęs.

Čintijo novelės veikėjai vardais nepavadinti, minimas tik mauro žmonos – Disdemonos – vardas, turįs

tam tikrą simbolinę prasmę: „disdemoną“ itališkai reiškia „nelaimingoji“. Kitiems veikėjams vardus veikiausiai suteikė pats Šekspyras, neabejotinai siekdamas, kad jie skambėtų itališkai. Iš to fakto, kad novelėje tėra vienas Šekspyro panaudotas vardas, kai kurie tyrinėtojai daro išvadą, kad turėjusi būti mums nežinoma pjesė, kuria Šekspyras tiesiogiai rėmėsi ir iš kurios kaip tik pasiskolino vardus. Tačiau šiai nuomonei paremti stinga bent kiek svaresnių duomenų.

Šekspyro „Otelas“ artimas italų rašytojo novelei bendra siužeto eiga ir daugeliu detalių; svarbų vaidmenį čia vaidina ir nelemtoji skepetaitė. Vis tik Šekspyro sumanymas iš esmės kitoks. Iš pradžių Čintijas vaizduoja mauro ir Disdemonos meilę kaip stiprų jausmą, kurio nepajėgė sudrumsti neigiamas Disdemonos tėvų nusistatymas. Tačiau po to, kai mauro vėliauninkas, kuris pats siekia Disdemonos meilės, ima regzti savo intrigas, autorius pažiūra keičiasi. Mauro poelgiuose labiausiai pabrėžtas neribotas pavydas ir laukinis „afrikiečio“ temperamentas. Čintijas smulkmeniškai aprašo, kaip žiauriai mauras ir vėliauninkas susidorojo su Disdemoną, – jie užmušė ją, trenkę smėlio pripiltu maišu, kad kūne neliktų pėdsakų, o paskui apardė lubas, kad viskas atrodytų kaip nelaimingas atsitikimas. Čintijo novelėje mauras neturi tų humanisto bruožų, kurie taip kilnina Otelą, o vėliauninkas – paprastas niekšas, ne individualistas su aiškia gyvenimiška savo „filosofija“.

Čintijo novelė taip ir lieka pasakojimu apie pavyduolį, kuris nužudė savo žmoną. Ji nepakyla iki humanistiškai galvojančio žmogaus tragedijos.

„Otelas“ buvo pastatytas 1924 m. Kauno muzikiniame teatre; 1952 m. tragediją pastatė Vilniaus rusų dramos teatras, 1959 m. – Klaipėdos dramos teatras.

– VEIKĖJAI –

VENECIJOS DOŽAS

BRABANCIJUS – senatorius

KITI SENATORIAI

GRACIANAS – Brabancijaus brolis

LODOVIKAS – Brabancijaus giminaitis

OTELAS – kilmingas mauras*, tarnaująs Venecijoje generolu

KASIJUS – jo leitenantas**

JAGAS – jo vėliauninkas***

RODRIGAS – Venecijos bajoras

MONTANAS – Otelio pirmtakas Kipre

JUOKDARYS – Otelio tarnas

DEZDEMONA – Brabancijaus duktė ir Otelio žmona

EMILIJA – Jago žmona

BJANKA – Kasijaus meilužė

Jūrininkas, pasiuntinys, šauklys, karininkai,
bajorai, muzikantai ir tarnai

*Veiksmas iš pradžių vyksta Venecijoje, paskui – Kipro uoste*****

* *Mauras*. – Kritikai daug ginčijosi dėl Otelio odos spalvos: juodaodis jis ar šiaip tamsiaodis Afrikos gyventojas. Tačiau Šekspyriui ir jo amžininkams tai neturėjo ypatingos reikšmės. Vadindamas Otelą mauru, Šekspyras tenorėjo pabrėžti, kad jo herojus yra Venecijai tarnaujantis egzotiškos kilmės svetimšalis ir kad Dezdemona, pamilusi Otelą, drąsiai atmetė bet kokius prietarus dėl žmogaus kilmės ir odos spalvos.

** *Leitenantas* – čia: karo vado pavaduotojas (pirmą kartą šio žodžio prasmė tokia ir buvo – „pavaduotojas“, „vietininkas“). Taigi Kasijus tampa Otelio „dešiniaja ranka“.

*** *Vėliauninkas* – karinis postas, žemesnis už leitenantą; vėliauninkas būdavo lyg ir koks karo vado adjutantas.

**** *Veiksmas iš pradžių vyksta Venecijoje, paskui – Kipro uoste*. – Jau keletą šimtmečių Venecija buvo stambus jūrų prekybos centras ir vaidino didelį vaidmenį Europos politikoje bei ekonomikoje. Kaip ir kiti galingi Italijos miestai Venecija ypač vykdė prekybą su Rytų kraštais. Valstybei vadovavo dožas. XVI amžiuje paaštrėjo kova tarp Venecijos ir Turkijos. Kipro sala, priklausanti Venecijai, buvo vienas tos kovos objektų.

– PIRMAS VEIKSMAS –

I SCENA [*Venecija. Gatvė*]

Įeina Rodrigas ir Jagas

RODRIGAS

Nutilk. Man, Jagai, baisiai nesmagu,
Kad tu, kuris manojoj piniginėj
Jauteis kaip šeimininkas, tai žinojai.

JAGAS

Kodėl jūs, po velnių, manęs neklausot?
Jei aš esu ką panašaus sapnavęs,
Bodėkitės manim.

RODRIGAS

Tu man sakei, kad jo neapkenti.

JAGAS

Prakeikite mane, jei aš meluoju.
Trys įtakingi miesto šio piliečiai
Iš kailio nėrės, stengdamies žūt būt
Mane jo leitenantu padaryti.
Žinau aš savo vertę, patikėkit –
Ir tokiai vietai tinkamas esu.
Tačiau jisai, puikybėn pasikėlęs,
Pagautas savo įgeidžių aklų,
Gražbylyste juos kariška sutiko
Ir pagaliau
Atkirto šitaip mano užtarėjams:

„Aš karininką jau susiradau.“
Ir kas gi jis?
Ne paslaptis: kažin koks florentietis,
Mikelis Kasijus, labai šaunus
Skaičiuotojas*, dailios lyties mėgėjas...
Pulkų jis niekad nevedė į kovą
Ir ne daugiau apie žygius išmano
Negu verpėja; knyginių žinių
Netrūksta jam, tačiau jomis kiekvienas,
Kas vilki toga, pasigirti gali;
Mokėjimas ne veikti, o plepėti, –
Štai kur jo visas karo menas glūdi.
Bet – šiaip ar taip – paskyrė jį, o aš,
Kurs akyse Otelo narsiai grūmiaus
Rode** ir Kipro žemėj, ir kitur,
Krikščionių ir pagonių šalyse,
Turiu užleisti kelią šitam terliui,
Kurio galvoj – vien minusai ir plusai...
Gražu, tikrai: jis bus jo leitenantas,
O aš – deja! – tik vėliauninkas mauro.

RODRIGAS

Veikiau sutikčiau budeliu jo būt.

JAGAS

Tokia jau mūsų nelemta tarnyba...
Ką padarysi! Pakėlimą gaut
Gali vien per ryšius arba malonę,
O ne tiesiu, paveldimu keliu,

* *Mikelis Kasijus, labai šaunus skaičiuotojas...* – Jagas šaiposi iš Kasijaus mokytumo ir mano, kad Otelo pavaduotoju labiau tiktų jis, Jagas, prityręs karys, o ne mokslo žmogus, kuris tik teoriškai pažįsta karo meną.

** *Roda* – sala Egėjo jūroje, tuo metu priklausiusi turkams. Dėl Rodo italai buvo keletą kartų susirėmę su Turkija.

Kaip būdavo seniau. Na, spręskit patys,
Ar aš turiu bent pagrindą mažiausią
Mylėti šitą maurą.

RODRIGAS

Aš jį mesčiau.

JAGAS

O, būkite ramus. Aš jam tarnauju,
Žiūrėdamas tiktai savos naudos.
Juk ponais būti lemta ne visiems,
Ir ne visi, kurie vadinasi ponais,
Ištikimų tarnų sau turi. Žvelkit:
Nestinga pašlemėkų nuolankių,
Keliaklupsčiautojų, kurie kantriai
It pono asilas už duonos kąsnį
Vergystės jungą velka ligi tolei,
Kol į senatvę nusikrato jais.
Tokiems doriems tarnams botago reikia!
Tačiau yra taipogi ir kitokių:
Klusnumo skraistę šventą užsimetę,
Bet sieloj likę sau ištikimi,
Jie pataikauja savo šeiminkams,
Kurių dėka prakunta pamažu
Ir pagaliau, ant kojų atsistoję,
Sau patys tampa viešpačiais. Prie jų,
Prie tų gudruolių, priklausau ir aš.
Todėl tiek pat neabejotina yra,
Kaip tai, kad jūs vadinatės Rodrigas, –
Jog, mauras būdamas, nebūčiau Jagas.
Aš, jam tarnaudamas, tarnauju sau
Ir – mato Dievas! – meile apgaulinga
Dangstau vien savo užmačias slaptas:

Nes jeigu mostais, poelgiais ir žodžiais
Atskleisiu tikrą veidą savo sielos, –
Netrukus aš turėsiu savo širdį
Nešiot tiesiog ant delno pasidėjęs,
Kad ją kapotų kuosas!.. Aš ne toks,
Koksai atrodau.

RODRIGAS

Tai bent laimė teko
Tam storalūpiui! Jei tik jam pavyks.

JAGAS

Garsiais riksmiais prižadinkit jos tėvą,
Sukiršinkite jį greičiau prieš maurą,
Užnuodykite jo malonumus,
Jį gatvėse apšmeižkite viešai,
Jos gimines sukurstykit prieš jį
Ir, nors gyvena jis šaly laimingoj,
Lyg musės jam neduokite ramybės,
Aptemdykite jo džiaugsmus visus,
Kad jie bent kiek išblėstų.

RODRIGAS

Štai tėvo jos namai. Pašauksiu jį.

JAGAS

Gera, klaikiu balsu pradėkit klykti
Ir staugti taip, lyg naktį netikėtai
Mieste žmoningam būtų kilęs gaisras.

RODRIGAS

Brabancijau, ar girdite? Sinjore
Brabancijau! Ei!

JAGAS

Kelkitės iš miego!
Brabancijau, ei! Vagys! Vagys! Vagys!
Namai, duktė ir jūsų pinigai –
Pavojuj! Vagys, vagys!

Viršuje lange pasirodo Brabancijus

BRABANCIJUS

Ką tas siaubingas šūkavimas reiškia?
Kas atsitiko?

RODRIGAS

Sinjore, ar visa šeimyna jūsų
Yra namie?

JAGAS

Ar durys užrakintos?

BRABANCIJUS

Kam šitie klausimai, nesuprantu.

JAGAS

Po šimts! Jūs apiplėštas, meldžiamasis!
Bent rūbą kokį užsimeskit – gėda...
Jums perverta širdis, jūs pusę sielos
Praradote! Dabar – taip, štai dabar –
Ant jūsų nekaltos baltos avelės
Užšoko juodas avinas. Atbuskit
Ir knarkiančius gyventojus šio miesto
Prižadinkit varpais, – arba šėtonas,
Ko gero, jums anūką dovanos.
Na, kelkitės, sakau!

BRABANCIJUS

Gal jūs pamišot?

RODRIGAS

Ar mano balso, gerbiamas sinjore,
Jūs nepažįstat?

BRABANCIJUS

Ne. Kas jūs per vienas?

RODRIGAS

Aš vadinuos Rodrigas.

BRABANCIJUS

Blogas svečias!

Juk aš griežčiausiai tau užgyniau slankiot
Prie mano durų, atvirai ir aiškiai
Tau pasakiau, jog tu dukters manosios
Negausi, tu gi, pilvą prisikimšęs
Ir vyno apsvaigintas, ateini
Tarytum koks beprotis, įžūliai
Ramybės mano drumsti.

RODRIGAS

Pone, pone!

BRABANCIJUS

Aš perspėju tave, jog aš turiu
Pakankamai ir galios, ir drąsos
Sutramdyt tau.

RODRIGAS

Aprimkite, sinjore!

BRABANCIJUS

Tu, regis, pasakei – aš apiplėštas.
Bet čia – Venecija, ir šie namai –
Ne daržinė.

RODRIGAS

Brabancijau kilnusi,
Aš atėjau skaisčiausių norų pilnas.

JAGAS

Po perkūnais! Jūs esat, sinjore, vienas iš tų,
kurie, velnio pakuždėti, nusigręžia nuo Dievo ir
nebenori jam tarnauti. Mes atėjome jums padėti,
o jūs laikote mus pabaldomis. Nejaugi norite,
kad jūsų dukterį apžergtų Berberijos kumelys*,
kad jūsų vaikų vaikai žvengtų, kad jūsų pusbroliai
būtų žirgai, o svainiai – ispanų eržilai?

BRABANCIJUS

Kas tu esi, akiplėša nešvankus?

JAGAS

Esu žmogus, sinjore, kurs jums atėjo pranešti,
kad jūsų duktė su mauru dabar vaizduoja
dvinugarį žvėrį.

BRABANCIJUS

Tu – niekšas.

JAGAS

Jūs – senatorius...

* *Berberijos kumelys*. – Nešvankiomis metaforomis, pabrėžiančiomis afrikietišką Otelo kilmę, Jagas kursto Brabancijaus pyktį.

BRABANCIJUS

Palauk,
Reikės dar už tatau atsakyti.
Tave, Rodrigai, aš gerai pažįstu.

RODRIGAS

Už viską atsakysiu aš mielai.
Bet teikitės paaiškint man, sinjore,
Ar jūsų tėvišku pritarimu
Šią gūdžią valandą nakties vėlyvos
Padauža, pasamdytas gondolierius,
Be apsaugos ir jokio palydovo*
Gabena jūsų dukterį gražuolę
Į gašlų glėbį mauro atšiauraus?..
Jei visa tat jūs žinote ir pats
Tam davėt sutikimą, – tąsyk mes
Begėdiškai ir bjauriai jus užgavom;
Bet jeigu tai naujiena jums yra,
Tai sąžinė manoji sako man,
Jog baratės be reikalo. Tikėkit,
Man padorumo jausmas niekados
Nebūtų leidęs tyčiotis taip žiauriai
Iš gerbiamo senatoriaus. Bet jūsų
Duktė, matyt, sauvališkai – kartoju –
Nusižengė, neleistinais surišus
Likimą savo, priedermes ir grožį
Su valkata be kampo ir tėvynės,
Su benamiu atklydėliu. Greičiau
Išaiškinkite, kur jinai dabar,
Ir, jeigu ją surasite namie, –

* *Be apsaugos ir jokio palydovo...* – Miestų gatvės naktimis nebūdavo apšvičiamos, ir praeivio tykodavo nemaži pavojai, todėl Dezdemonos naktinė kelionė pas Otelą, ano meto žiūrovų akimis, yra labai drąsus žingsnis.

Tegu mane įstatymas pasmerkia
Už tai, kad šitaip jus suklaidinau.

BRABANCIJUS

Ugnies, ar girdit! Duokite man žvakę!
Prižadinkit visus mano tarnus!
Ne veltui sapnavau aš blogą sapną.
Viena mintis, kad taip galėjo būti,
Neleidžia man alsuot. – Šviesos! Šviesos!

Pasitraukia

JAGAS

Sudie. Aš pasišalinti turiu.
Man būtų nesmagu ir pavojinga
Prieš maurą kaltintoju stot (o jeigu
Aš pasiliksiu – neišvengsiu to).
Žinau, jį vyresnybė kiek papeiks,
Tačiau nedrįs iš pareigų išvyti:
Mat, neseniai pradėtas Kipro žygis,
Ir jis kaip karvedys reikalingesnis
Už viską šiam pasauly, nes čionai
Jo niekas pavaduoti neįstengs.
Tad štai dėl ko, nekęsdamas Otelo
Labiau už patį pragaro šėtoną,
Aš aplinkybių priverstas esu
Iškelti meilės vėliavą taikingą,
Kuri tėra man priedanga tiktai.
Jei norite tikrai jį pamatyti,
Pasiųskite ieškotojus į „Šaulį“;
Aš būsiu ten drauge su juo. Sudie.

* *Pasiųskite ieškotojus į „Šaulį“*... – Matyt, turimas galvoje viešbutis ar užėigos namai, kuriuose buvo apsistojęs Otelas.

Pasišalina

*Iš namų išeina Brabancijus, apsivilkęs naktirūbiu,
ir tarnai su deglais*

BRABANCIJUS

Deja, nēr abejonės – ji pabėgo!
Gyvenime man nebeliko nieko,
Išskyrus vien kartybę. – Kur, Rodrigai,
Tu ją matei? – O, vargšė, nelaiminga! –
Tu, rodosi, minėjai, kad pas maurą? –
Ir kas gi tėvu būt po to norės? –
Gal tu apsirikai, gal tai kita? –
Mane ji taip nežmoniškai apvytlė!.. –
Ką tau jinai pasakė? – Dar žibintų! –
Iš miego kelkit namiškius visus! –
Kaip tu manai, ar jie jau susituokę?

RODRIGAS

Tikriausiai taip.

BRABANCIJUS

O Dieve! Kokiu būdu jinai paspruko?
Ji mano kraują sutepė! Nuo šiol
Nebetikėkit dukromis, tėvai,
Jų žodžiais ir darbais nepasikliaukit!
Ar nēr tokių svaiginančių kerų,
Kuriems skaisti ir nekalta jaunystė
Negali atsispirti? Jums, Rodrigai,
Neteko niekad panašių dalykų
Kur nors skaityti?

RODRIGAS

Aišku, teko, pone.

BRABANCIJUS

Pašaukit mano brolių! – O, verčiau
Ją būčiau atidavęs jums! – Na, bėkit –
Vieni čionai, kiti tenai. – Ar žinot,
Kur ją sučiupt galėtume su mauru?

RODRIGAS

Paėmę gerą apsaugą, keliaukit
Drauge su manimi, – ir aš manau,
Kad jį pavyks sugauti.

BRABANCIJUS

Tad eime.

Prikelsiu visą miestą; aš čionai
Esu juk šeimininkas. – Ei, prie ginklų!
Sargybą ypatingąją iškviest! –
Brangus Rodrigai, vesk. Aš pasistengsiu
Už tavo triūsą tau atsidėkoti.

Išeina

II SCENA [*Kita gatvė*]

Ieina Otelas, Jagas ir tarnai su deglais

JAGAS

Nors aš kare daug užmušiau žmonių,
Bet vis dėlto žudyti apgalvotai
Laikau niekšybe. Man dažnai, lyg tyčia,
Tenai, kur reikia, trūksta įnirtimo.
Turbūt jau dešimt kartų ketinau
Jam durklą suvaryti į pašonę.

OTELAS

Tiek to.

JAGAS

Ne, jis taip baisiai šmeižė jus,
Visaip įžeidinėjo ir purvais
Taip drabstė jūsų garbę,
Jog aš, kad ir nebūdamas šventuolis,
Vos vos susivaldžiau. Bet pasakykit,
Ar jūs rimtai ją vedėte, sinjore?
Mat, neužmirškite, jog prakilnusi
Senatorius čia mylimas labai
Ir jog valdingas balsas jo svaresnis
Už dožo nuomonę. Jisai jus perskirs
Ar, valiai savo užgaidų palenkęs
Įstatymą, ko gero, pridarys
Nemalonumų ir šunybių aibę.

OTELAS

Tegu jis savo apmaudą išgiežia,
Kaip nori. Mano paslaugos senatui
Bylos iškalbingiau už jo skundus.
Kai pamatysiu, jog pasigyrimas
Garbės nežemina, viešai paskelbsiu
(Šiuo tarpu tai laikau dar paslapy),
Jog tie, kurie man suteikė gyvybę,
Karališkam taip pat sėdėjo soste,
Jog nemanau, kepurę nusivožęs,
Už laimę, iškovotą nupelnytai,
Kam nors dėkot. Žinai ką, – jeigu aš
Švelniosios nemylėčiau Dezdemonos, –
Už jokias marių brangenybes, Jagai,
Supančiojęs nebūčiau niekada

Skaitykite likusius
236 iš **256** puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:

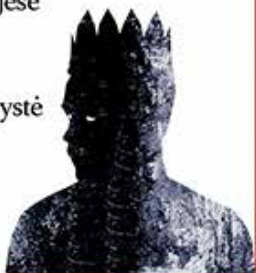
klausykla.lt

**Audio
knyga**

**Elektroninė
knyga**

„Otelas“ – radikali, savo amžių
peržengusi W. Shakespeare'o pjesė
apie mišrių rasių santuoką. Joje
gvildenamos tokios temos, kaip
rasizmas, meilė ir pavydas, išdavystė
ir akinantis keršto troškimas.

SUKREČIANTI TRAGEDIJA APIE MEILĘ IR PAVYDĄ

Jeigu domitės klasika ir jums patiko tokie W. Shakespeare'o kūriniai, kaip „Hamletas“ ar „Romeo ir Džuljeta“, privalote perskaityti ir tragediją „Otelas“.

ISBN 978-609-484-175-0

9 786094 841750

www.obuolys.lt

Knygos pigiau, idomybės ir ištraukos nemokamai

KITI KNYGŲ FORMATAI:

Audio
knyga

Elektroninė
knyga

Vilniaus nuotrauka © Studentai

Skaitykite žinotus ir naujus